اوسنۍ روغتیائي ستونزې
د اسلامي فقهې په رڼا کې

ډاکټر عبدالرحمن زماني

جنوري ۲۰۰۸

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د رسالې پېژندنه

د رسالې نوم: او سنی روغتیائي ستونزې د اسلامي فقهې په رڼا کې
مؤلف: ډاکټر عبدالرحمن زماني
خپرونکی: د اسلامي فقهې اداره
پرلپسې ګڼه: ۴۹
د چاپ ځای: کالیفورنیا ، د امریکا متحده ایالات
د چاپ نیټه: جنوری ۲۰۰۸
دچاپ مصارف: سید عبدالقدیر هاشمي
دچاپ او خپرولو حقوق: د اسلامي فقهې اداره

د اسلامي فقهې پته:
Fazl Ghani Mogaddedi
201 Washington Blvd #104
Fremont, California 94539
Tel (510) 979-9489

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوسنۍ روغتيائي ستونزې
د اسلامي فقهې په رڼا کې

ډاکټر عبدالرحمن زماني

جنوري ۲۰۰۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مطالبو فهرست

د اسلامي فقهي سريزه	۳
لايف سپورټ	۵
د مرګ د پېژندنې عنعنوي معيارونه او عصري طبابت	۵
ناروغ څه وخت مړ ګڼل کېږي؟	۶
دلايف سپورټ د ماشين بندول	۷
روږه او ستاسې روغتيا	۹
دروژې روغتيايي ګټې څه دي؟	۹
دځينو مهمو عامو ناروغيو سره د روژې ارتباط	۹
په روژه کې د روغتيا د ښه ساتلو د پاره سپارښتنې	۱۲
دغړو پيوند او بخښل	۱۴
کوم غړي پيوند کيداې شي؟	۱۴
د غړو او انساجو د پيوند تاريخچه	۱۵
د پيوند دپاره دانساني غړو منابع	۱۶
اسلام او د غړو بخښل	۱۷
دغړو د بخښلو او پيوند شرايط څه دي؟	۱۸
جينونه، ارثيت او د ارثي خواصو آزمايښت	۱۹
جنيټيک بدلون او سمون څه ته وايي؟	۲۰
د جنيټيک بدلون او سمون له لارې اصلاح شوي خواړه...	۲۰
په ناروغيو کې د جينونو برخه	۲۲
جنيتيک سلا مشوره او علاج څه ته وايي؟	۲۲
اسلام پدې هکله څه وايي؟	۲۳
اميدواري (حمل)	۲۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امیدوارۍ پیل ۲۵
د ماشوم د جنسیت ټاکنه ۲۶
د جنس په ټاکلو کې د پلار رول ۲۶
د مور په رحم کې د جنین وده او تکامل ۲۷
دعلمي څیړنو او قرآني ارشاداتو سمون ۲۸

شنډتوب یا عقامت ۳۰
شنډوالي څه ته ویل کیږي؟ ۳۰
دعقامت یا شنډوالي علتونه ۳۱
د شنډوالي د علاج لارې چارې ۳۳
دنوې ټکنالوژۍ په مرسته دشنډوالي علاج ۳۴
دنوې ټکنالوژۍ نه راپیدا شوې ستونزې ۳۶
د مسلمانو ډاکترانو او فقهې د پوهانو نظریات ۳۷

د امیدوارۍ مخنیوې (Contraception) ۴۰
د امیدوارۍ د مخنیوي تاریخچه: ۴۰
اسلامي طب او د امیدوارۍ مخنیوې ۴۱
د امیدوارۍ د مخنیوي دطریقو ډولونه ۴۱

کلونینګ یا د ورته شیانو جوړول ۴۵
کلونینګ څه ته وائي؟ ۴۵
د کلونینګ تاریخچه ۴۶
د حجراتو مختلف ډولونه ۴۶
د "تنی" دحجراتو (Stem Cells) اهمیت او رول ۴۸
د کلونینګ تخنیک ۴۸
د مصنوعي القاح سره د کلونینګ توپیر ۴۹
د کلونینګ په هکله دمسلمانو ډاکترانو او اسلامی فقهی د اکادمۍ دریځ ۵۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د اسلامي فقهې سریزه

الحمد لله رب العالمین و الصلاة والسلام علی رسول الله او بیا:
د اسلام ددین یو اساسی او مهم صفت دادئ چې په هر وخت او هرځای کې د تطبیق وړ دئ. د اسلام دین د ساینس او کائناتو په هکله نه یواځې داچې انسانانو ته د څیړنو او بحث آزادي وربخښلې ده، بلکه دا یې یوه دیني فریضه هم ګڼلې. قرآن خلکو ته خطاب کوي چې دا: قرآن د یتفکرون، یعقلون او یتدبرون قام دپاره دئ.

اسلام هغه طبي مسائل چې په ساینس پورې اړه لري، تحقیق ته سپارلي دي. اسلامي علماوو په تیرو پنځوسو کلونو کې هم د ساینس او هم د اسلامي او نورو علومو په برخه کې ګڼ شمیر بحثونه کړیدي. د ساینسي علومو د ودې او پرمختګ په نتیجه کې د اسلامي فقهې عالمانو، د فقهي ټولنو په څنګ کې دطبي فقهي ټولنه هم په رسمیت پیژندلې او خپلې فقهي فیصلې د هغې سره د سلا مشورې نه وروسته خپروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له پخوا څخه تر اوسه د افغاني ټولنې يوه ستونزه داده چې زمونږ درانه عالمان د ساينسي مسايلو نه لرې پراته دي او د نورو د تجربو څخه يې ګټه نده اخيستی. له بله پلوه افغاني ساينس پوهان هم دفقهي مسائلو په هکله محدوده معلومات لري، چې ددغو دوو علتونو په نتيجه کې ډيروطبي او فقهي ستونزو ته د حل لاره نېودل شوې نده.

"اوسنئ روغتيايي ستونزې د اسلامي فقهې په رڼا کې" دغه رساله چې ستاسې لاس ته دررسيږي، پدې هکله لومړنۍ علمي خيړنه ده چې د ځوان افغان محقق محترم ډاکټر عبدالرحمن زماني لخوا دافغانستان دخلکو په ژبه ترسره شويده. ډاکټر زماني د اسلامي فقهې د مجلې يو مهم همکار دئ، او اسلامي فقهې يې تل څيړنې چاپ ته سپارلي دي. دا تحقيق ځکه د ډير اهميت وړ دئ چې څيړونکي پکې د طب د علم په څنګ کې داسلامي فقهې د معاصرو پوهانو اواسلامي طبي فقهې د ټولنې داجتهاداتو څخه ګټه اخيستې او تر ټولو مهمې فتواګانې يې دلوستونکو د زياتې استفادې دپاره ژباړلي دي.

داسلامي فقهې اداره ټولو درنو عالمانو او افغاني محقيقينو ته ددغې څيړنې دخپرولو مبارکي وائي، اود پاک خدای نه جناب ډاکټر عبدالرحمن زمانی او دده ميرمنې محترمې ډاکټر نجيبي زماني ته د روغتيا سره اوږد ژوند غواړی.

فضل غني مجددي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لایف سپورټ

داسلام مقدس دین دلایف سپورټ، یا هغو وسایلو نه ګټه اخیستل چې په مصنوعي توګه د تنفس او وینې جریان سره مرسته کوي او ناروغ ژوندې ساتي ترهغه وخته جایزګڼي چې دژوند کولو څه هیله موجوده وي. خو کله چې د طبي ماهرینو د ممکنو هڅو سره - سره مرګ حتمي وګڼل شي نو بیا د ایمان خاوندان د ناروغ د کورنۍ څخه غواړي چې د خدای رضا ته غاړه کیږدي او په مصنوعي توګه د غړو ژوندي ساتلو ته دوام ورنکړي. که څه هم په قرآن کې مرګ ته څو - څو ځل اشاره شوې، خود هغې مشخص تعریف ندئ شوې. او پر ځاې یې د معنی او مفهوم د پوهیدو د پاره، مرګ د ژوند ، خلقت او قیامت سره په نږدې ارتباط کې ذکر شویدئ.

دمرګ د پیژندنې عنعنوي معیارونه او عصري طبابت

تر دې وروستیو وختو پورې په اسلامي کلچر کې د مرګ د پیژندنې په هکله کومه ستونزه موجوده نوه. په عمومي ډول به اسلامي قوانینو د هغوکارپوهانو او طبي ماهرینو په نظریاتو تکیه کوله، کومو چې به په عادي توګه په ناروغانو کې د مرګ

(c) ketabton.com: The Digital Library

عملي خو عنعنوي نښې کتلې. د عنعنوي معیارونو سره سم ژوند هغه وخت ختمیږي چې تنفس او د وینې جریان د تل دپاره بند شي. په بله ژبه، اسلامي فقهاوو به د زړه د درزا مکمل بندیدل کافي ګڼل چې یو شخص په قانوني توګه مړ وګڼي. خو ستونزه هغه وخت پیدا شوه کله چې عصري طبي تکنالوژۍ داسې قابلیت پیدا کړ چې د ماشین په مرسته په هغو کسانو کې هم د ژوند نښې وساتي کوم چې د مغزو په مرګ اخته شوي ؤو، او د رواجي معیارونو په اساس مړه شمیرل کیدل.

ناروغ څه وخت مړ ګڼل کیږي؟

د اسلامي فقهې او طب ماهرینو او س دمغزو مرګ، دمرګ د معتبره تعریف په ډول منلې او پدې باور دي چې که ماغزه له کاره ولویږي او د دماغي فعالیت بیا پیل کیدل امکان ونلري او د طب متخصصین ثابت کړي چې د مغزو مرګ منځ ته راغلې، نو ناروغ شرعاً مړ ګڼل کیږي. خو په قانوني توګه ناروغ تر هغې مړ نه ګڼل کیږي تر څو چې د بهرنۍ مرستې د سیستم یا ماشین د بندولو نه وروسته حیاتي وظایف دریدلي نوي.

د اسلامي فقهاوو شورا په خپله دریمه غونډه کې چې د ۱۹۸۲ میلادي کال د اکتوبر له ۱۱ څخه تر ۱۲ نیټې پورې د اردن په عمان کې جوړه شوې وه، د جدي مراقبت په برخه کې د لایف سپورټ په سیستم هم یو ځل بیا بحث کړې او د متخصصو طبي ډاکټرانو د پراخه او بشپړو تشریحاتو نه وروسته یې فیصله کړې ده.
د دغې فیصلې په اساس د لاندنیو نښو په ملاتړ یو شخص په

(c) ketabton.com: The Digital Library

قانوني توګه مړ ګڼل کيږي او د مرګ د تثبيت دپاره ټولې شرعي لارښوونې د تطبيق وړ وي:

۱. که زړه او تنفس په مکمل ډول ودريږي او ماهره ډاکټران تصديق کړي چې دا حالت په شا تلونکې ندئ.

۲. که د ماغزو ټول فعاليتونه په مکمل ډول بند شي او ماهره ډاکټران تصديق کړي چې دا حالت په شا تلوونکې ندئ، او ماغزه مخ په تباهۍ ځي. پدئ حالت کې که څه هم د زړه په شان د ناروغ ځنې غړي په مصنوعي توګه فعاله ساتل شوي وي، دلايف سپورټ بنديدل جايز دي.

دلايف سپورټ د ماشين بندول

- د پورتنۍ فيصلې په رڼا کې د لايف سپورټ د ماشين بندول د مغزو د ټول فعاليت د مکمله بنديدو او ماهرو ډاکټرانو د تصديق په صورت کې جواز لري.
- مؤظفه ډاکټر (د پخواني وصيت او يا ورثې د موافقې په اساس) دغړو د بښنلو او پيوند په مقصد مړې د مصنوعي تنفس په ماشين کې ساتلې شي.
- که د اوږدې ناروغۍ له امله ناروغ د اوږدې مودې دپاره په لايف سپورټ کې وي، په حالت کې يې کوم بدلون رامنځ ته نشي، او متخصصه ډاکټران فيصله وکړي چې د ښه کيدو اميد يې نشته او ماشين ورته ګټه نه رسوي، دداسې ناروغ د ماشين بندول او قضا او قدر ته د ناروغ سپارل کومه ګناه نلري. ددئ ډول ناروغانو نه د ماشين بندول د زړه سوانده ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

قتل رحمت او يا ډاکټر په مرسته د وژنې معنی نلري، ځکه مونږ هغه نه وژنو، بلکه د ماشين په وسيله د هغه علاج بندؤو. شرعي علماوو ته په ډاګه ده چې علاج او دارو درمل په څلورو مذاهبو کي روا (مباح) دي، يوائې د فقهې لږ شميرعالمان يې واجب ګڼي. خو د فقهې داسي هيڅ عالم نشته چې د مصنوعي ماشين له لارې علاج شرعاً واجب وګڼي او د هغې بندول د شرعي حکم خلاف وبولي.

- ځينې ديني عالمان وايې چې که ماشين ګټه نرسوي، نو بيا يې ساتل د شريعت سره مخالف دي.

او دا ځکه چې:

- دې کار سره د جنازې په ښخولو، د ميراث په ويشلو او هغې د ښځې د عدت په موده کي ځنډ پيښيږي.
- پرته له ضرورته د تاوان له امله سرمايه او پانګه ضايع کيږي.
- او نورو هغو ناروغانو ته هم زيان رسيږي کوم چې دغه ماشين ته اړه لري.

د اخځليکونو او زياتو معلوماتو دپاره لاندني آثار ولولئ:

- فتاوي معاصر، فضل غني مجددي
- Brain Death in Islamic Jurisprudence, Dr. Abdulaziz Sachedina, University of Virginia
- Resolution of the Council of Islamic Jurisprudence on Decision No. (5) D 3/07/86 Resuscitation Apparatus

(c) ketabton.com: The Digital Library

روژه او ستاسې روغتيا

د روژې د مبارکې مياشتې په پيل کيدو سره هر کال د شمالي امريکې د ۸ مليونه مسلمانانو په ګډون د نړۍ د څه د پاڅه يو بليون مسلمانانو يوه زياته برخه د روژې په نيولو پيل کوي. راشئ وګورو چې روژه په روغتيا باندې څه اغيزه لري، د ځينو عامو او مهمو ناروغيو سره د روژې ارتباط څه دئ، او په روژه کې د روغتيا د ساتلو دپاره څه کول په کار دي.

د روژې روغتيايي ګټې څه دي؟

که څه هم مسلمانان روژه اصلاً د هغې د روغتيايي ګټو لپاره نه نيسي،خو بيا هم روژه د وينې قند ، غوړ او کولسترول کموي، او د وينې لوړ فشار ښکته کوي. له همدې امله د هغو کسانو دپاره ښه علاج ګڼل کيداي شي کوم چې په خفيفه او ثابت ډول د چاقۍ، شکرې اويا لوړ فشار په ناروغيو اخته وي، او د وينې کولسترول يې لوړ وي.

د ځينو مهمو عامو ناروغيو سره د روژې ارتباط

د اسلامي لارښونو سره سم ماشومان، ناروغه کسان، مسافر او هغه ښځې چې کوچنيو ماشومانو ته شيدې ورکوي او يا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مياشتني عادت سره مخامخ وي د روژې د نيولو نه معاف دي. که ځيني ناروغان د مختلفو عواملو له امله د روژې نيت ولري نو لاندنيو ټکو ته توجه په کار ده:

د قند diabetes يا شکرې په ناروغۍ اخته کسان: که چيرې ددوی ناروغي پرته له درملو يوازې د غذايي رژيم په وسيله کنټروليږي، نو اميد دئ چې د روژې په نيولو او وزن په کميدو سره ددوې ناروغي يا بيخي له منځه لاړه شي او يا يو څه ښه والې ومومي. خو کوم کسان چې د پرهيز سره د خولې له لارې د وينې د شکرې د کمولو درمل orinase استعمالوي او دوې د روژې د نيولو تصميم نيسي، نو دوې ته ډير احتياط نه کار آخيستل په کار دي. دوې بايد د خپل معالج ډاکټر په مشوره ددرملو اندازه ددريو برخو نه يوې برخې ته کمه کړي، او د سهري په ځاې يې د شپې لخوا د روژه ماتي په وخت واخلي. که چيرې په دوې کې د ورځې لخوا د وينې د قند د کميدو نښې نښانې ښرګند ښږي نو بيا بايد سمدلاسه روژه ماته کړي. د شکرې په ناروغۍ اخته هغه ناروغان چې انسولين اخلي، دوې ته توصيه کيږي چې روژه ونه نيسي، او که چيرې دغه کسان په خپل مسئوليت روژه ونيسي، نو بيا بايد تر سخت مراقبت لاندې ونيول شي، او د انسولينو په اندازه کې يې ډير زيات کمښت راشي.

د وينې په لوړ فشار او د زړه په ناروغيو اخته کسان: کوم کسان چې د وينې په معمولي او يا متوسط لوړوالي اخته وي، او

(c) ketabton.com: The Digital Library

وزن يې هم ورسره زيات وي، دوې بايد تشويق شي چې روژه ونيسي. دا ځکه چې د روژې نيول د دوې د وينې د فشار د ښکته کيدو سره مرسته کوي. دوې ته په کار دي چې د خپل معالج ډاکټر سره هم د درملو د اندازې د سمولو په هکله مشوره وکړي. مثلاً که چيرې دوې Diuretic يا په اصطلاح د اوبو ګولۍ اخلي، نو د وجود نه د ډيرو اوبو د ضايع کيدو د مخنيوي دپاره بايد د هغې اندازه کمه کړي. خو هغه کسان چې د وينې فشار يې ډير زيات وي، او يا د زړه په ناروغيو اخته وي، بايد روژه ونه نيسي.

په نيم سري يا migraine اخته کسان: په migraine اخته ناروغان د روژې له امله په وينه کې ازادو شحمي اسيدونو د زياتوالي له کبله د ناروغۍ د شدت سره مخامخ کيداې شي. دوې ته توصيه کيږي چې د ناروغۍ د حملې په وخت کې روژه ونه نيسي.

هغه ښځې چې اميدواره وي او يا ماشوم ته شيدې ورکوي: که چيرې د اميدوارۍ په وخت کې د اميدوارې ښځې د روغتيايي حالت د خرابوالي او يا ماشوم ته د زيان او ضرر د رسيدو ويره موجوده وي، او يا د روژې له امله د شيد ې ورکوونکې مور او يا ماشوم روغتيا ته خطر متوجه وي، نو روژه دې نه نيسي او د معالج ډاکټر سره دې مشوره وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په روژه کې د روغتيا د ښه ساتلو دپاره سپارښتنې

د روژې په مبارکه مياشت کې د روغو کسانو د روغتيا د ښه ساتلو دپاره صحي غذايي رژيم ته ډيره توجه په کار ده. ددې دپاره چې روژه په آسانۍ سره تيره شي او د روژې د روحاني گټو نه په ښه توگه استفاده وکړای شو، نو زمونږ خوراک بايد د عادي او نورماله خوراک سره توپير ولري. خوراک تر ممکنې اندازې پورې نه يوائې داچې بايد ساده وي، بايد داسې عيار شي چې وزن په يوه حال وساتي. خو که د چا وزن زيات وي، نو بيا د روژې مياشت د وزن په سمولو کې زياته مرسته کولاې شي. په روژه کې بايد داسې خواړه واخيستل شي چې زيات fibers يا الياف ولري، او د ژر هضميدو په ځاې ورو-ورو هضم شي. پدې ډول خوړو کې د غنمو، اوربشو، دالو، لوبيا اوبې جوشه وريجو په شان شيان شامل دي.

په روژه کې سهارئ ډير اهميت لري. خيړنو له پخوا راهيسې ښودلې چې سهارئ يا په عادي مياشتو کې سبانارئ په ورځنې خوړو کې زيات اهميت لري. دا ځکه چې دشپې د تيريدو نه وروسته سبانارئ او په روژه کې سهارئ يا چرگ بانگئ نه يوائې داچې د وجود د اړتيا وړ اساسي غذايي خواړه برابروي، بلکې د لوږې له امله پيداشوي نښې نښانې لکه سرخوږئ، سترتيا، ناراحتي او خوبوړتيا هم له منځه وړي.

بله خبره چې ډير اهميت لري هغه د خوړو د مختلفو ډولونو او متوازنه خوړو نه استفاده ده. پدئ خوړو کې د وچې ډوډۍ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

سريالو، تازه ميوې او ترکارۍ، غوښې او کبانو، شيدو، پنير او مستو برخه مهمه ده. غوړجن او خواږه مواد چې ځومره کم وي، هومره ښه وي.

د زياتې مالګې د استعمال څخه دې هم ډډه وشي. له بله پلوه مايعات او اوبه بايد زيات واخستل شي. دداسې مايعاتو په ځاې چې کافئين ولري د ساده اوبو استعمال ښه دئ، دا ځکه چې کافئين ادرار يا تشې بولې زياتوي او د وجود نه د اوبو ضايع کولو سره مرسته کوي. په لنډه ډول بايد ووايم چې په روژه کې سره شوي او غوړ خواړه ښه ندي، زياته خوړه ښه نده، په سهارئ کې ډير خوراک ښه ندئ، او د ډير چاې څکل هم ښه ندي.

د روژې مياشت د سګرټو او تنباکو د استعمال د پريښودلو دپاره هم ښه موقع ده.

په روژه کې د قبضيت د مخنيوي دپاره د سبوس داره يا تورې ډوډۍ خوراک، د زياتو مايعاتو څکل او داسې خوړو خوړل ښه دي چې زيات الياف ولري. کوم کسان چې د معدې زخم لري، دوې دې د ډاکټر په مشوره د هغې دپاره درمل واخلي.

کوم کسان چې د پښتورګو د کاڼو سابقه لري، دوې ته په کار دي چې زيات او اضافي مايعات واخلي. که څه هم خولې، غاښونو او اوريو ته هر وخت پاملرنه په کار ده، خو په روژه کې ورته زياته توجه په کار ده ♦

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغړو پیوند او بخښل

دغړو پیوند یا Organ Transplant دیوه تن نه بل ته (او یا هم د ناروغ د خپل وجود دیوې برخې نه بلې برخې ته) د یوه غړي او یا د غړي د یوې برخې پیوند ته ویل کیږي، چې مقصد یې د اخیستونکي کس د خراب شوي او یا له کاره ولیدلي غړي بدلول دي.

دغړو بخښل یا Organ Donation هغو کسانو ته دغړو تحفه ده چې د ژوند د ژغورلو دپاره هغې ته اړه لري. د غړو بخښل یا تحفه کول یا په نژدې وخت کې د وفات شوي کس او یا هم د ژوندی انسان نه د غړو او انساجو ویستل او بل تن ته د هغې انتقال او پیوند ته ویل کیږي. دا غړي او انساج د جراحي عملیاتو سره د وجود نه اخیستل کیږي او د عملیاتو په پای کې زخمونه بیرته ګنډل کیږي. دهر عمر خلک غړي او انساج بخښلاې شي، او هغې سره هر کال د سلهاوو کسانو ژوند ژغورل کیږي.

کوم غړي پیوند کیداې شي؟

زړه (قلب)، پښتورګي (ګردې)، سږي (ششان) او ځګر هغه غړي دي چې په بریالیتوب سره پیوند کیداې شي. سربیره پر دې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هډوکو ماغزه، د سترګو قرنيې، د وريد رګونه، د زړه نيچې يا والوونه، پوستکې، او پلې هم بل کس ته تحفه او پيوند کېداې شي.

د غړو د پيوند دتاريخي پيښليک لنډيز

- په ۱۹۰۳م کال کې د قرنيې بريالې پيوند
- په ۱۹۵۴ کال کې د ژوندي پښتورګي پيوند
- په ۱۹۶۲ کال کې د مړه شوي کس نه د اخيستل شوي پښتورګي پيوند
- په ۱۹۶۶ کال کې د پانقراص د غدې پيوند
- په ۱۹۶۷ کال کې د ځيګر لومړې بريالې پيوند
- په ۱۹۶۷ کال کې د زړه پيوند
- په ۱۹۸۱ کال کې د زړه او سږو يوځايي پيوند
- په ۱۹۸۸ کال کې د کوچنيو کولمو پيوند
- په ۱۹۹۸ کال کې د لاس پيوند
- په ۲۰۰۵ کال کې د مخ د يوې برخې بريالی پيوند
- په ۲۰۰۶ کال کې د نارينه تناسلي غړي پيوند

د غړو او انساجو د پيوند تاريخچه

که څه هم د ناروغيو او ټپونو له امله د وجود د ناروغه شوو او له کاره لويدلو غړو او انساجو د بدلولو او نوي کولو هيله شايد د طبابت د تاريخ هومره قدامت ولري، خو انسانانو يوازې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نولسمې او شلمې پیړۍ کې هغه علمي او ساینسي پوهه تر لاسه کړه د کومې په مرسته چې د غړو د پیوند عصري طبابت ممکن شو. په لومړي سر کې د ۱۹۰۰ او ۱۹۲۰ کلونو په منځ کې د هډوکو، پښتورگو، پوستکي په شان پستو انساجو او د سترگو د قرنيې پیوند په بریالیتوب سره تر سره شو، اوبیا په ۱۹۵۴ م کال کې ډاکټر مورې (Dr. Murray) وکړای شو چې په بریالیتوب سره د پښتورگو په شان لویو غړو پیوند ترسره کړي. البته د غړو د پیوند بریالیتوب د اخیستونکي وجود د دفاعي سیستم لخوا د بخښونکي نا اشنا غړي په قبلولو او نه قبلولو پورې اړه لري، خو د ۱۹۷۸ م کال راهیسې د نوو درملو په جوړیدو سره دغه ستونزه تر زیاتې اندازې پورې حل شویده.

د پیوند دپاره دانساني غړو منابع

دغړو د پیوند یوې نړیوالې سروې ښودلې چې په لویدیزې نړۍ کې د پیوند شوو غړو زیاته برخه د هغو کسانو نه لاس ته راځي کوم چې په نژدې وخت کې مړه شوي وي. دوې یا په خپل ژوند د مرگ نه وروسته د خپلو غړو د بخښلو وصیت کړې وي، او یا يې هم خپلوانو دمرگ په وخت کې د غړو د بخښلو فیصله کړې وي. د پیوند شوو غړو یوه کوچنۍ فیصدي هم د خون شریکه ژوندیو خپلوانو لخوا بخښل کیږي. خو په اسلامي ملکونو کې حالات سره توپیر لري. هلته د پیوند دپاره گڼ شمیر غړي د ژوندیو خپلوانو لخوا هدیه کیږي، نور يې د بیوزلو کسانو نه په پیسو یا تګۍ او زور آخیستل کیږي، او ځینې ملکونه لکه کویت يې له بهره واردوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام او د غړو بخښنل

پدې کې شک نشته چې د وجود ځینې غړي، پداسې حال کې چې نور لا ښه کار کوي، له کاره لویدلای شي. د طبابت وروستیو پرمختګونو د علمي شواهدو په استناد ښودلې چې که دغه ناروغه او له کاره غورځیدلي غړي روغو غړو سره بدل شي نو د وجود ماشین د یوه غړي د خرابوالې له امله د مرګ په ځای خپل فعالیت ته دوام ورکولای شي. انسان که مسلمان وي او که نه، اشرف المخلوقات ګڼل شوې، او د فطري لوړوالي او شان خاوند دئ. شریعت انساني وقار ته په درنه سترګه ګوري او د انسان د ژوند ساتنه کوي. خدای هغو کسانو ته اجر او بدل ورکوي کوم چې ژوند ژغوري. ***"هغه څوک چې د یوه تن ژوند وژغوري، داسې دئ لکه چې د ټولو انسانانو ژوند یې ژغورلې وي" (دپنځمې سورۍ د ۳۲ آیت ژباړه)***. په یوه حدیث شریف کې هم راغلي چې ***"څوک چې د بل سره مرسته کوي، د خدای له لورې به ورسره مرسته وشي"***. نو پدې اساس د ژوند د ژغورلو په غرض د غړو پیوند (بخښنل او اخیستل) روا دي او د مختلفو اسلامي معتبرو ادارو عالمانو په اتفاق سره منلې چې د غړو بخښنل روا او په ځینو شرایطو کې لا ضروري دي. پدې ډله کې لاندنۍ مؤسسې په مسلمانانو غږ کوي چې د پیوند دپاره غړي و بخښي:

- د اسلامي کانفرانس د ادارې د شریعت اکاډمي (کوم چې د ټولو ملکونو نمایندګي کوي).
- د سعودي عربستان د علماؤو ستره شورا

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د ایران مذهبي چارواکي
- د مصر د الازهر پوهنتون
- د اسلامي فقهي اکاډمي.

دغه وروستنۍ مؤسسه د اسلامي کانفرانس لخوا مسلمانانو ته د ورپېښو ډلیزو ستونزو د بحث او هغې ته د اسلامي ځوابونو د وړاندې کولو دپاره د اسلامي نړۍ د علماؤو او فقهاوو په ګډون جوړه شویده.

دغړو د بخښلو او پیوند شرایط څه دي؟

- د غړو پیوند باید د روغتیایي اړتیا له کبله وي، او د علاج یوائینۍ مؤثره طریقه ګڼل شوي وي.
- د ناروغ دپاره د ګټې احتمال موجود وي.
- د غړي بخښونکي او آخیستونکي دواړه سره مؤافقه ولري.
- دغړي د بخښونکي روغتیا ته د دایمي زیان د رسولو مخنیوې وشي.
- د پیوند د پاره غړې په وړیا توګه ورکړ شوې وي. (د انساني غړو سوداګري روا نده).

مأخذ او د زیاتو معلوماتو دپاره وګورئ:

- د اسلامي کانفرانس د اداري اسناد
- د اسلامي فقهې د اکاډمۍ اسناد
- د طبي فقهې د اتم سیمینارپریکړې
- د طبي ساینس اسلامي اداره
- د شمالي امریکې د اسلامي طبي ټولنې پریکړې ✦

(c) ketabton.com: The Digital Library

جینونه، ارثیت او د ارثي خواصو آزمایښت

جینونه (Gene) په ژوندیو موجوداتو کې د وراثت د انتقال مسئولیت لري. دوراثت نه زمونږ مقصد د پیسو او نورو شتمنیو میراث نه، بلکه تر هغې هم مهم هغه میراث دئ چې د پیدا ایښت له وخته دمور پلار نه اولاد ته د فزیکي (لکه سترګو او ویښتانو درنګ) او ځینو روحي خصوصیاتو په بڼه رسیږي. جینونه د "ډي این اې" (DNA) نه جوړ شوي او د حجراتو یا سلولونو په مرکز یا هسته کې ځای لري.

د جینونو د موجودیت او دهغو په وسیله راتلونکو نسلونو ته د ځینو خصوصیاتو او ځانګړتیاوو د انتقال موضوع د لومړی ځل دپاره په ۱۸۶۰ کال کې د مینډیل (Mendel) له خوا هغه وخت مطرح شوه کله چې یې د ویانا په ښار کې د خپلې کلیسا په بڼ کې د پلیو (نخودو) ارثي خواص څیړل. نن د ساینس او ټکنالوژۍ په پرمختګ سره پدې هکله ډېر زیات معلومات ترلاسه شوي، د DNA د څیړنو او تحلیل امکانات برابر شوي، د انساني جینونو د نقشې په جوړېدو کار شوې او د یوه ژوندي موجود نه بل ته د ارثي خصوصیاتو نقلول ممکن شویدي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنيټيک بدلون او سمون څه ته وايي؟

تاسې به د Biotechnology یاحیاتي تخنیک او Genetic Modification یا ارثي بدلون او سمون اصطلاحات چې ډير ځله يو د بل پر ځاې استعماليږي اوريدلي وي. د Biotechnology یا حیاتي تخنیک په ذریعه ژوندي موجودات يا د هغې ځينې برخې لکه انزايمونه د پنيرو، مستو، شرابو او درملو په شان موادو په جوړيدو کې استعماليږي. خو ارثي بدلون او سمون هغې طريقې ته ويل کيږي په کومې کې چې د يوه ژوندي موجود لکه نبات، حيوان یا بکټريا جينونه په بل کې ورګډ او په نتيجه کې د هغې يو يا د يوه نه زيات خصوصيات د تل دپاره بدل کړاې شي. ددې طريقې له لارې د نباتاتو او څاروو اصلاح شوي نسلونه منځ ته راغلي چې که له يوې خوا ګټه لري نو له بلې خوا د لانجې ورګډل کيږي.

د جنيټيک بدلون او سمون له لارې اصلاح شوي خواړه او څاروي

نن د مخ په انکشافه ملکونو په ګډون ډيرو هيوادو کې د اصلاح شوو فصلونو نه ګټه اخيستل کيږي، خوله کومه ځایه چې نوې تکنالوژي د ګټې په څنګ کې تاوانونه هم لري، نو د ارثي خواصو د بدلون له لارې منځ ته راغلي خواړه او څاروي هم څرګندې او پټې ستونزې لري چې په لنډ ډول يې ذکر کوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. ښه اړخونه:

- د غَلو- دانو د خوند او کیفیت ښه والې، په لنډ وخت کې د فصلونو رسیدل، د حاصلاتو زیاتوالې ، د هوا د بدلون، ناروغیو او حشراتو په وړاندې د مقاومت زیاتوالې او د نوو ډولونو او محصولاتو منځ ته راتګ
- په حیواناتوکې د مقاومت زیاتوالې؛ لږ خوراک ته اړتیا؛ ښه روغتیا؛ د شودو ، غوښې او هګیو زیاتوالې
- په محیط او چاپیریال کې د خاورې، اوبو او انرژۍ سپما؛ د حشراتو او هرزه ګیاه ګانو د کنټرول ښې لارې چارې
- په ټولنه کې دنفوس د زیاتوالي د پاره د ډیرو خوړو برابرول

۲. ستونزې:

- خوندي توب: د انسانانو په روغتیا احتمالي ناوړه اغیزې لکه د حساسیت ښودل، د انتي بیوتیک درملو په وړاندې د مقاومت د نښو انتقال او ناپیژندل شوي ناوړه اثرات
- لاس رسیدنه: د نړۍ د خوړو په پیداوار د لږ شمیر کمپنیو انحصار؛ په صنعتي ملکونو د وروسته ساتل شوو هیوادونو د اتکاء زیاتوالې، او د پردیو لخوا د طبیعي زیرمو او منابعو استثمار
- اخلاقي قوانین: د طبیعي موجوداتو په ذاتي ارزښتونو تیرې؛ د ژوندیو موجوداتو په مختلفو جنسونو کې د جینونو د ګډون ساخته کارې؛ په حیواناتو کې د نباتاتو او په نباتاتو کې د حیواناتو د جینونو په ګډون اعتراض او په حیواناتو د روحي فشار زیاتوالې

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په ټولنه کې د نوو پرمختګونو څخه د شتمنو هیوادونو ناوړه استفاده

په ناروغیو کې د جینونو برخه

له کومه ځایه چې جینونه د وجود د حجراتو وده، ترمیم او وظایف کنټرولوي، نو د ناقصو او بدل شوو جینونو له کبله ګڼ شمیر ناروغۍ منځ ته راتلای شي چې ساه لنډي (asthma) او دقند یا شکرې ناروغي یې عام مثالونه دي. دا ډول ناروغتیاوې که د مورپلار نه د ناقصو جینونو د اخیستلو له کبله وي، د ارثي ناروغیو په نامه یادیږي، او که د مور په رحم کې د درملو او ځینو نورو عواملو له امله پیدا شوي وي، د مورزادي ناروغیو په نامه یادیږي.

جنیتیک سلا مشوره او علاج څه ته وایي؟

د انساني جینونو په هکله د معلوماتو د لاسته راوړو یو هدف هم د جینونو د علاج له لارې د دغو ارثي او جنتیکو ناروغیو درمل دي. د کورنۍ تاریخچې او روغتیایي ریکارډ د کتلو، د وینې یا انساجو د نمونو د جنیتیکي ازمیښت، د څیړنو د نتایجو تحلیل، او د راتلونکو اقداماتو په هکله د تصمیم نیولو د مرستې جریان ته جنیتیکه سلا مشوره ویل کیږي. جنیتیک علاج د ناروغیو د پیداکونکو مسئولو ناقصو جینونو د سمولوهغو طریقو ته ویل کیږي په کوم کې چې د ناقصو جینونو په ځای روغ جینونه اچول کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام پدې هکله څه وايي؟

د اسلامي فقهې له نظره ددغې موضوع د ژورې څېړنې دپاره د ۱۹۹۸ کال د اکتوبر په مياشت کې د اسلامی فقهاوو، ډاکټرانو، دواسازانو، بيالوژۍ د متخصيصينو او نورو ساينس پوهانو په ګډون د اسلامي فقهې د اکاډمۍ په ملګرتوب د روغتيايي ساينس د اسلامی ادارې خاص يوولسم سيمينار دغه لاندنۍ عمومي او خاصې سپارښتنې کړيدي:

- د قرآن کريم د اولسمې سورۍ د اويايم آيت په ملاتړ، خدای (ج) انسان په ښه توګه پيدا کړئ او هغه ته يې تر نورو مخلوقاتو لوړه درجه ورکړيده. په انساني اساسي جوړښت کې هر راز لاس وهنه، او پرته له کوم مقصده په تجربوي توګه د هغه د جنيتيکي نقشې بدلول به د خدای (ج) له لوري هغه ته په ورکړ شوي لوړ مقام تيرئ وي.
- د نه ديرشمې سورۍ د نهم آيت سره سم، اسلام د پوهې او علم دين دئ کوم چې په جوړونکو علمي څېړنو هيڅ راز بنديز نه لګوي. مسلمان ساينس پوهان بايد د داسې څېړنو مخکښان اوسي.
- د دوهمې سورۍ د يو سلو پنځه نوويم آيت د لارښونو سره سم، اسلام د انسان د روغتيا د ساتنې او خطر نه د ځان د ژغورلو سپارښت کوي. پردې برسيره، اسلام د ارثي او کسبي ناروغيو په علاج خاص ټينګار کوي. او دا په هيڅ ډول د خدای د رضا د منلو د زده کړو سره تصادم نه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د یوګلو یښتمې سورې د دریپنځوسم آیت سره سم د انساني جینونو دبشپړې نقشې له مخې د جینونو پیژندنه د ځان د پیژندنې هڅه ، او پدې توګه د خالق خدای د قدرت منل دي. او له کومه ځایه چې دا د ارثي ناروغیو او په هغې د اخته کیدو د امکاناتو په پیژندنه کې مرسته کوي، او ځینو ناروغیو په مخنیوي او علاج کې د طب او روغتیا په علم کې ارزښتناکه زیاتوالې راولي، نو اسلام ته د منلو او تشویقولو وړ ده.
- پدې سیمینار کې مؤافقه وشوه چې د ناروغیو د مخنیوي او علاج دپاره د جنیتیک بدلون او سمون نه ګټه واخیستل شي، خو د اسلامي شریعت د ځینو ملحوظاتو له مخې دې د نطفې او جنسي حجراتو د ارثي خصوصیاتود بدلون نه ډډه وشي✦

(c) ketabton.com: The Digital Library

اميدواري (حمل)

اميدواری يا (حمل) د ښځو او د هغوې د کورنيو په ژوند کې يوه خورا ډيره مهمه او له هيجانه ډکه پيښه ده. اميدوارۍ سره د خوشالتيا د احساس په څنګ کې د مور او ماشوم د روغتيا او راتلونکي په هکله د شک، نامعلومتيا، تشويش او انديښنو ستونزې هم ملګری وې.

که څه هم د انسان د زيږيدلو او پيداکيدلو موضوع ته د پخوا زمانو راهيسې توجه شوېده، خو له يوې خوا د نسل د توليد په هکله د علمي او سمو ژورو معلوماتو د نشتوالي له امله دوخت په تيريدو سره په دې هکله خورا زياتې غلطی او خرافاتي نظريې رامنځ ته شويدی، او له بلې خوا د طبابت او ساينس د پرمختګ له امله نوې پوښتنې، اخلاقي مسايل او ستونزې رامنځ ته شوې، چې مونږ به يې په لنډه ډول د څيړلو هڅه وکړو.

د اميدوارۍ پيل

اميدواري له هغه وخته پيل کيږي کله چې د نارينه او ښځې د جنسي حجراتو (سپرم اوښځينه هګۍ يا ovum) د يو ځاې کيدو له امله القاح شوې حجره (zygote) يا نطفه جوړه شي. د همدغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

واحدې حجرې د جوړېدو نه د ماشوم تر زيږېدو پورې چې په اوسط ډول ۲۶۲ ورځې يا ۳۸ اونۍ (هفتې) يا ۹ قمري مياشتې دوام کوي، دمور په وجود کې يو لړ داسې کړکيچن (مغلق) بدلونونه منځ ته راځي د کومو په نتيجه کې چې د ماشوم ودې، روزنې، پالنې او تغذيې ته يو خوندي اومحفوظه چاپيريال (محيط) برابرشي او په نتيجه کې تر زيږېدو وروسته ماشوم د مور د وجود نه بهر په جلا ډول د ژوند کولو قابليت پيدا کړي.

د ماشوم د جنسيت ټاکنه

د هلک يا انجلۍ ماشوم جنس هم د هگۍ د القاح او نطفې د جوړېدو په وخت کې ټاکل کيږي، او همدغه ابتدائي حجره کوم چې د مور او پلار دواړو نه ارثي خواص اخلي، د يوه نوي او بيل شخص د جوړېدو پيل وي. د انسان حجرات۲۳جوړې (۴۶) کروموزومه لري چې له هغې جملې نه يې يوه جوړه جنسي کروموزومونه دي. کروموزومونه د فنر په بڼه د ميليونونو جينونو د يوځاې کيدو نه جوړ شوي هغه جوړښتونه دي چې د "ډي اين اى" DNA په گډون ارثي معلومات انتقالوي، او د ماشوم د جنس په گډون د سترگو، او ويښتو د رنگ، څيرې، ښايست، لوړوالي او ټيټوالي، قوت او کمزورۍ په شان نور خصوصيات تعينوي.

د جنس په ټاکلو کې د پلار رول

جنسي کوموزومونه د X او Y کروموزومونه دي، کوم چې په ښځو کې XX او په نارينوو کې يو X او يو Y وي. د نارينوو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ښځو جنسی کروموزومونه د جوړې په ځای یو اځې یو کروزوم لري او د دواړو د یوځای کیدو نه د نوی ماشوم القاح شوې نطفه جوړیږي. څرنګه چې ښځه یو اځې د X کروموزوم لري، نو د ماشوم د جنس ټاکل په سړي پورې اړه لري، په دې ډول چې که د هغې X د ښځې د X سره یو ځای شي، نتیجه به یې XX یا انجلۍ وي ، او که د هغې Y د ښځې د X سره یو ځای شي، نتیجه به یې YX یا هلک وي.

د مور په رحم کې د جنین وده او تکامل

د انسان وده یوه دوامداره پروسه ده په کوم کې چې واحده القاح شوې حجره یا نطفه په دوو ، څلورو ، اتو ، شپاړسو ، دوه دیرشو او نورو حجراتو بدلیږي. او ددغه تقسیم، پرمختللي بدلون، هجرت، ودې او توپیر له لارې د ګڼو حجراتو او انساجو په لرونکي انسان بدلیږي:

- د القاح نه یوه هفته وروسته نطفه رحم ته هجرت کوي او د هغې په پوښ کې ځای په ځای کیږي. د ودې پدې ډیر حساس او مهم پړاو کې هغه د رشیم یا embryo په نامه یادیږي. پدې پړاو کې چې ۸ هفتې دوام کوي، وده ډیره چټکه وي، سر، غوږونه، پوزه، سترګې او خوله جوړیږي، لاسونه او پښې څرګندیږي.
- د اتو اونیو وروسته رشیم د انسان په بڼه پیژندل کیداې شي، او د جنین یا fetus په نامه یادیږي. پدې پړاو کې حیاتي غړي لکه زړه، سږي او دماغ انکشاف او وده کوي. پدې پړاو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم وده چټکه وي او د زیږیدو تر وخته وزن په اوسط ډول تر ۷ پونډه یا ۳ کیلو گرامه پورې زیاتیږي.

دعلمي څیړنو او قرآني ارشاداتو سمون

دنن نه ۱۴۰۰ کاله مخکې، کله چې نه خومایکروسکوپ اختراع شوې ؤ، نه ښځینه جنسي حجرات کشف شوي ؤ، او نه هم د نوو عصري معلوماتو نښې نښانې څرگندیدې، قرآن کریم په مختلفو برخو کې د امبریولوژۍ یا انساني embryo او جنین د مطالعې او پیژندنې په هکله داسې مفصله او دقیق معلومات ورکړي چې نن یې په لویدیزه نړۍ کې ددې علومو پوهان هک پک کړیدي. راشۍ چې د بیلگې (نمونې) په توگه لاندنیو مثالونو ته ځیر شو:

- د سپرم د یوه ځاڅکي نه د انسان جوړیدنه: مِن نُّطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ (د عبس سورۀ، ۱۹ آیت)؛ أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِّن مَّنِيٍّ يُمْنَى (د القیامت سورۀ، ۳۷ آیت)
- د نارینه او ښځې د ترشح شوي مایعاتو د مخلوط نه د انسان خلق کیدل: خَلَقَ الإِنسَانَ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ (دالنحل سورۀ، ۴ آیت)
- د مور په رحم کې د نطفې ځاې په ځاې کیدل: ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ (دالمؤمینون سورۀ، ۱۳آیت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د رحم په ديوال پورې د نطفې ځوړنديدل، او د هغې نه د هډوکو جوړول او په غوښې د هغې پټول (پوښل): ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ (دالمؤمينون سورۀ، ۱۴آيت)
- دمور په رحم کې د تيارو په دريو پردو کې، يو پر بل پسې، پړاو په پړاو د انسان جوړيدنه: يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِن بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ (دالزمر سورۀ، ۶آيت)

د دريو پردو تياره اکثره اوسني مفسرين د ګيډې ديوال، رحم او هغه کڅوړه ګڼي چې جنين په کې پروت وي. په زړه پورې خو لا داده چې دا هره پرده په خپل وار د دريو طبقويا پردو نه جوړه شويده-د ګيډې دديوال درې مختلفې عضلې، د رحم جوړوونکي درې طبقې او د امنيوتيک اوبو د کڅوړې درې طبقې. د مور په رحم کې د جنين د ودې او انکشاف په اړه پورتني قرآني ارشادات د نني عصري علومو د تشريحاتو سره بشپړ مطابقت لري♦

(c) ketabton.com: The Digital Library

شنډتوب یا عقامت

شنډوالي یا عقامت دنړۍ په مختلفو هیوادو، په خاصه توگه مخ په انکشافه هیوادو کې بیلابیلې روحي او ټولنیزي ستونزې او لانجې راپیداکړیدي. له بده مرغه دشنډوالي او اولاد د نه لرلو ستونزې زمونږ د افغاني ټولنې یو شمیر ښځې هم په خپل کورني او شخصي ژوند کې د ناوړه فزیکي چلند، تاوتریخوالي، بې توجهۍ، ټولنیز/اقتصادی محرومیت، بیلتون او طلاق سره مخامخ کړیدي.

شنډوالي څه ته ویل کیږي؟

شنډوالي د تناسلي سیستم یوه ناروغي ده په کومه کې چې د نسل د پیداکولو ابتدایي وظیفه سرته رسیدلای نشي. په بله ژبه، شنډوالي په طبیعي توگه د امیدوارۍ د قابلیت نشتوالي ته ویل کیږي. هغه ښځې هم شنډې گڼل کیږي. کومې چې حمل اخیستلای شي خو د حمل د مودې دپوره کولو نه مخکې په مکرر ډول زیان (سقط) کوي. دا یوائې دښځو ستونزه نده. پدې ناروغۍ نارینه او ښځې دواړه په مساوي توگه اخته کیدای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼ شمير ښځې، که وغواړي نو د واده نه وروسته په لومړيو شپږو مياشتو کې اميدواره کيداى شي. په اوسط ډول په سلو کې اتيا جوړې د يوه کال، او په سلو کې نوي تنه ددوو کلونو په موده کې حمل آخلي. تر دې وروسته د اميدوارۍ د مخنيوي د طريقو د استعمال نه پرته او کوښښ سره سره نه اميدواره کيدل، د انديښنې وړ ګڼل کيږي او روغتيايي مرستې ته اړه لري.

څرنګه چې دعمر په زياتيدو سره په ښځو کې د اميد د اخيستلو امکانات په طبيعي توګه کميږي، نو که چيرې د ښځې عمر د ۳۵ کلونو نه زيات وي، او تر شپږو مياشتو پورې اميدواره نشي، نو روغتيايي مرستې ته به اړه (ضرورت) ولري.

دعقامت يا شنډوالي علتونه

د نسل د بقا او اميدوارۍ په مغلقه او کړکيچنه پروسه کې په ښځې او ميړه پورې مربوط مختلف عوامل رول لوبوي. تقريباً په سلو کې لس واده شوې جوړې د شنډوالي د ستونزې سره مخامخ کيداى شي. څيړنو ښودلې چې دا په سلو کې ۳۵ په نارينه، ۳۵ فيصده په ښځې، ۲۰ فيصده په دواړو پورې اړه لري، او د پاتې لس فيصده شنډوالي علت معلوم ندي.

په طبي ادبياتو کې شنډوالې په لومړني او ثانوي ډولونو ويشل کيږي. په لومړني ډول کې دواده او يوه کال کوښښ نه وروسته هيڅ اميدواري پيښه شوې نه وي. په ثانوي ډول کې يو يا څو ځل

(c) ketabton.com: The Digital Library

امیدواري منځ ته راغلې وي، خو د زیان په وجه ژوندي ماشوم پیدا شوې نوي.

د ښځو په شنډوالي کې لاندني عوامل برخه لرلای شي:

- د هورمونونو د انډول (بیلانس) خرابوالې. د ډیرې مودې دپاره د حمل د مخنیوي د درملو استعمال، روحي فشارونه، چاقي او یا د وزن ډیر کموالې د هورمونونو انډول خراب او مؤقتي شنډوالې منځ ته راوستلای شي. د وخت نه مخکې د میاشتني عادت بندیدل هم شنډوالې منځ ته راولي.
- د تخمدانونو نه رحم ته د هگۍ په انتقال کې ستونزي لکه د نفیرونو (Fallopian Tubes) بندوالې، کوم چې اکثراً د مکروبي ناروغیو او جنسي تماس له لارې خپریدونکو جراثیمو له امله منځ ته راتلای شي.
- د القاح په منځ ته راتګ کې ستونزې، لکه درحم په غاړه کې په طبیعي ډول جوړیدونکي افرازات، کوم چې هگۍ ته د رسیدو نه مخکې سپرم وژني.
- په رحم کې د القاح شوې هگۍ یا نطفې د کرل کیدو یا ټومبل کیدو ستونزې چې د مکروبي ناروغیو، هورمونونو د کمښت او یا تومورونو له امله منځ ته راتلای شي.

دنارینوو په شنډوالي کې لاندني عوامل برخه لرلای شي:

- د سپرمو په جوړیدو کې ستونزه چې د سگرټو او شرابو د استعمال، ځینو درمو، تنگو جامو دا آغوستلو، اوږدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مودې ناروغیو او بلوغ نه وروسته دکله چرک (بغوټو یا Mumps) په شان مکروبي ناروغۍ.

- د علاج د ځینو ډولونو لکه جراحي عملیاتو، ځینو طریقواو سرطان ددرملو (کیمو تراپۍ) استعمال.
- د مغزو د ځینو تومورونو له امله د هورمونونو ستونزې.
- په ارثي ډول پیښیدونکي جینیټیکې ستونزې.

په ښځو کې د شنډوالي د علتونو په خلاف، په نارینوو کې د شنډوالي علتونه په آسانۍ سره پیژندل کیداې نشي.

د شنډوالي د علاج لارې چارې

دشنډوالي په هکله ځینې خلک وایي چې دا ګواکې د خدای (ج) رضا ده او باید چې غاړه ورته کیښودل شي. خو دوې دا هیروي چې عقامت یوه ناروغي ده او د نورو ناروغیو په شان د هغې د علاج لټول د مسلمانانو وظیفه ده. د روغتیایي علومو په پرمختګ سره د شنډوالي په تشخیص، د هغې د علت په پیداکولو او علاج کې هم پرمختګ شویدئ. نن سبا دشنډوالې په سلو کې له ۸۵ نه تر ۹۰ پورې پیښې د عصري درملو او جراحۍ په مرسته د علاج وړ دي. که چیرې د علت پیداکول ممکن نه وي، او یا هم ناروغي د علاج وړ نه وي، نو بیا د عصري ټکنالوژۍ نه مرسته تر لاسه کیداې شي.

د شنډوالي په علاج کې د لاندنیوطریقو نه ګټه اخیستل کیداې شي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

أ. درمل، کوم چې تخمدانونه تحریک او د ښځینه هګیو پخولو سره مرسته کوي.
ب. جراحي عملیات، ترڅو بند شوي نفیرونه یا هغه ټیوبونه بیرته آزاد کاندي، کوم چې د تخمدانونو او رحم تر منځ غزیدلي دي.
ج. مصنوعي القاح.
د. دټکنالوژۍ په مرسته امیدواري، یا د علاج هغه لارې چارې په کومو کې چې په لابراتوار کې د القاح په مناسبو شرایطو کې خاصو طریقوسره د ښځې تخمه د هغې د میړه د سپرم سره القاح او څو ورځې وروسته رحم ته نقل کیږي.

دنوې ټکنالوژۍ په مرسته د شنډوالي علاج

د شنډوالي د ستونزې دپاره ورځ په ورځ ګڼ شمیر خلک د طبي علاج او نوې ټکنالوژۍ نه مرسته غواړي. مونږ به لومړې دنوې ټکنالوژۍ په مرسته د علاج په عامو، موجودو طریقو او بیا دهغوې په هکله د مسلمانو ډاکټرانو او فقهې د پوهانو په دریځ رڼا واچوو.

1. مصنوعی القاح یا **Artificial Insemination**. دا یوه ډیره پخوانۍ ساده، بې درده او چټکه طریقه ده، چې ناروغ پکې د نیم ساعت استراحت نه وروسته کور ته تللای شي. لکه چې د نوم نه یې څرګنده ده، د طبیعي وسیلې په ځای، پدې طریقه کې د نارینوو سپرم په مصنوعي توګه د ښځې

(c) ketabton.com: The Digital Library

رحم ته پیچکاری کیږي. ویل کیږي چه په څوارلسمې پیړۍ کې به عربي قبایلو د خپلو دښمنانو اسپې د اسونو په تېیټ ذات حامله کولې. په ۱۸۹۰ کلونو کې یوه روسي ساینس پوه د لومړي ځل دپاره ددې طریقې نه د ښه او اصلاح شوی ذات د څاروو د نسل د پیدا کولو دپاره کار واخیست. وروسته بیا د هغې نه د ځینو ژوو د نسل د ختمیدو دمخنیوي دپاره هم استفاده وشوه. په انسانانو کې د مصنوعی القاح څخه د استفادې لومړۍ ثبت شوې پیښه په ۱۷۹۰ کال کې دیوه سکاټلیندی طبیب لخوا د هغې ښځې علاج ؤ چې میړه یې د ادرارو د نالۍ په معیوبیت اخته ؤ. نن د علاج ددغې طریقې نه د هغو ښځو د امیدواره کیدو دپاره کار آخیستل کیږي چې مړونه یې د نامه نه ښکته فلج وي او یا د تناسلي سیستم په معیوبتونو اخته وي.

2. د رحم نه بهر القاح یا **Invitro Fertilization**. دا طریقه چې د Test-tube Baby په نامه هم یادیږي، یوه حیاتی طبي (biomedical) طریقه ده. دا طریقه عموما د هغو کسانو د پاره استعمالیږي په کومو کې چې د ځینو ستونزو او ناروغیو له امله د میړه سپرم د ښځې تخمې د القاح دپاره رسیدلای نشي.

پدې طریقه کې (دتبیض په وخت کې) د ښځې د تخمدان نه پخې شوې هګۍ اخیستل کیږي او د هغې د وجود نه بهر په لابراتوار کې د هغه د میړه د سپرمو سره یوځای او د القاح او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ودې نه وروسته د ښځې رحم ته نقل کيږي. پدې توگه هغه ښځې چې په عادي علاج سره حمل آخيستلای نشي، د طبي ټکنالوژۍ په مرسته د نورمالې اميدوارۍ او اولاد د لرلو هيلې ته رسيدلای شي.

دنوې ټکنالوژۍ د نوښت نه په استفادې سره نن سبا د اميدواره کيدو دپاره په خاصه توگه په ښځو کې د عمر د زياتوالي مانعه هم له منځه تللې ده، او زړې ښځې هم د ځوانو ښځو د بخښل شوو تخمو په مرسته اميدواره او د اولاد خاوندان کيداې شي.

3. د کرايي رحم نه استفاده يا **Surrogacy**. دنوې ټکنالوژۍ په مرسته د کرايي مور يا کرايي رحم نه په استفادې سره د اولاد راوړل يوه خورا نوې طريقه ده. کرايي مور هغې ښځې ته ويل کيږي چې د بې اولاده جوړې دپاره دهغوې د اولاد راوړلو سره موافقه کوي. د بل چا د اولاد د قبلونې (ساتنې يا adoption) په خلاف، د کرايي مور په طريقي کې چې په ډيرو مواردو کې په تجارتی بڼه د پيسو په بدل کې ترې استفاده کيږي، د ښځې سره قرارداد کيږي چې دبلې جوړې دپاره حمل واخلي او ماشوم راوړي.

دنوې ټکنالوژۍ نه راپيدا شوې ستونزې

دساينس او طبابت پرمختگ او د اميدوارۍ دپاره د عصري ټکنالوژۍ څخه استفاده که له يوې خوا ګڼ شمير کورنيو ته ګټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسولې شي، نو له بلې خوا هغې سره ګڼ شمیر مهمې طبي، قانوني، اخلاقي اوشرعي ستونزې هم منځ ته راتلاې شي.

د ستونزو په لړ کې د هدیه شوو تخمو استعمال، د ماشوم د هویت اونسب د خوندي ساتلو مسئله، د پاتې شوو القاح شوو هګیو د سرنوشت او قانونی حیثیت مسئله، په یوه وخت د زیاتو ماشومانو زیږیدل او دهغې له امله د بې مودې ماشومانو او مربوطو روغتیایي ستونزو زیاتوالې، د مور د عمر د زیاتوالي له امله پیښیدونکي ستونزې، د علاج ملا ماتوونکي مصارف (کوم چې د ډیرو کسانو د قدرت نه بهر دي)، او د مړه شوي سړي د سپرمو راویستل او وروسته د امیدوارۍ دپاره د هغې ساتل، د مثال په توګه یادولای شو.

د مسلمانو ډاکټرانو او فقهې د پوهانو نظریات

په اسلام کې د خلکو د نسب خوندي کولو او ساتلو ته خاصه پاملرنه شویده، له همدې کبله د عدت په موده کې د ښځې سره نکاح کول او یا د بل چا ځخه د امیدوارې شوې ښځې سره نکاح حرامه ګڼل کیږي. داوسنۍ زمانې د روغتیایي ستونزو د علاج دپاره د نوې ټکنالوژۍ د استعمال په هکله په کویت کې د طبی علومود اسلامی اداری د لومړني سیمینار ګډون کوونکو مسلمانو ساینس پوهانو، او د فقهې علماوو، او همدا شان د اسلام له نظره د منل شوو طریقو د څیړلو په هکله په ۱۹۸۷کال کې د اسلامي فقهاوو دریم مجلس (Symposium) ځینې سپارښتنې کړیدي، چې لنډیز یې په لاندې ډول دئ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په مصنوعي القاح کوم بندیز نشته، خو د شریعت له مخې د ښځې د پاره پرته له خپل میړه د بل چا د سپرمو آخیستل حرام دي. دا ځکه چې دې سره د ماشوم هویت مغشوش کیږي او په نتیجه کې یې قانوني، اخلاقي او روحي ستونزي منځ ته راځي. د طلاق او مرگ نه وروسته د پخواني میړه د سپرمو نه استفاده هم جایزه نده.
- که چیرې د شنډوالي د علاج د نورې طریقې لکه درمل او د جراحۍ عملیات نتیجه ورنکړي، نو په اسلام کې د وجود نه بهر القاح یا invitro fertilization روا ده، خو پدې شرط چې د ښځې او میړه دخپلو تخمو او سپرمو څخه پکې استفاده وشي. د بل چا د بخښل شوو تخمو او سپرمو نه استفاده روا نده.
- په اسلام کې د اولاد راوړل د واده (نکاح) په صورت کې روا دي، او په نکاح کې قرارداد ددوو کسانو (ښځې او میړه) تر منځ دئ. نو ځکه د ټکنالوژۍ په مرسته د اولاد راوړل یواځې د واده شوې ښځې او میړه تر منځ روا دي. د اسلام له نظره دبلې ښځې په رحم کې د القاح شوې هگۍ په کرلو یا د کرایي مور او کرایي رحم نه په استفادې بندیز لگیدلاې دئ او داډول امیدواري شرعي نه گڼل کیږي.
- دالقاح شوو هگیو ساتل یوه اخلاقي لانجه رامنځته کړیده. ښه خو به دا وي چې د امکان په صورت کې یواځې دا ړتیا په اندازه هگۍ القاح او تر هغې زیاتې جوړې نکړای شي. امید دئ د ساینسي تحقیقاتو په نتیجه کې په راتلونکي کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اضافي هګیو ساتل او د اړتیا په وخت کې د هغې نه استفاده ممکنه شي.

- که چیرې اضافي هګۍ موجودي وي، نو د ډیرو پوهانو په عقیده د شریعت له نظره دا هګۍ په رحم کې تر ځاې په ځاې کیدو دمخه کوم ارزښت نلري او په له منځه وړلو کې یې کوم ممانعت نشته. خو ځینې نور بیا په دې عقیده دي چې القاح شوې هګۍ ځکه ارزښت لري چې دا د انسان په پیدا ایښت کې لومړې پړاو دئ، نو دهغې د له منځه وړلو، د ساینسي څیړنو دپاره د هغې د استعمال او په طبیعي توګه تر مرګه د هغې د پریښودلو په منځ کې د انتخاب په وخت کې به دغه وروستۍ طریقه ځکه غوره وي چې په هغې کې په څرګنده په ژوند یقیني تیري نه لیدل کیږي♦

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امیدوارۍ مخنیوې (Contraception)

په اسلام کې کورنۍ زیات ارزښت لري او ماشومان د خدای نعمت او تحفه ګڼل کیږي. څرنګه چې په اسلام کې د واده نه پرته جنسی تماس منع دئ، نو طبیعي ده چې د امیدوارۍ د مخنیوی په هکله بحث په واده شوی ښځې او میړه پورې اړه لری.

د امیدوارۍ د مخنیوي تاریخچه:

دامیدوارۍ د مخنیوی مفکوره کومه نوې مفکوره نه ده، خلکو د زرهاوو کلونو راهیسې د هغې کوښښ کړی. په پخوا زمانو کې څومره چې د وجود د جوړښت او وظایفو په هکله د انسانانو معلومات زیاتیدل، هومره هم د امیدوارۍ د مخنیوی دپاره طریقې راپیداکیدې لکه د واده ځنډول ، د اوږدې مودې دپاره ماشوم ته د شیدو ورکول، د باروری په وخت کی د کوروالی او جنسی نژدیوالی نه ځان ساتل اونور. ددئ تر څنګ د ځینو درملو ، پرهیز او نورو وسیلو نه هم کارآخیستل شویدئ. د میلاد نه ۲۷۰۰ کاله پخوا لیکل شوې هغه طبي چینایي اسناد چې لا تر اوسه پاتی شویدي، څرګندوی چې په هغه زمانه کې هم خلکو د خپلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوښې سره سم د نسل دپيدا کولو ليوالتيا درلوده. د پاپيروس د بوټو نه جوړ شوي په لومړنيو مصری طبی کاغذونو ليکل شوی د اميدوارۍ د مخنيوی نسخې هم تر لاسه شويدي، دمثال په توګه، د ميلاد څخه ۱۸۵۰ کاله پخوا دکاهون د پاپيروس نسخې.

اسلامي طب او د اميدوارۍ مخنيوې

په اسلامي طب کې هم د پيړيو راهيسې د اميدوارۍ د مخنيوی طريقې استعمال شويدي. ابن سينا په خپل کتاب "قانون" کې د اميدوارۍ دمخنيوي دپاره د (۲۰) شيانو لست ذکر کړيدئ. اسلامی فيلسوف او طبيب ابوبکر محمد بن ذکريا رازی هم په خپل مشهور "کتاب الحاوی فی ا لطب" يا "په طب باندې جامع کتاب" کې د اميدوارۍ د مخنيوی دپاره (۱۷۶) شيانو ته اشاره کړيده، او د نورو عواملو په څنګ کې يې د مور روغتيا ، د مور دښکلا او اقتصادی دلايلو ذکر کريدي.

د اميدوارۍ د مخنيوي دطريقو ډولونه

د مصنوعي او طبيعي طريقو د استعمال څخه په اميدوارۍ او د هغې د وخت په هکله مرسته ترلاسه کيدای شي. البته د طريقو ډولونه ډير دي او هره طريقه يې په جلا ډول کار کوی. په دغه طريقو کې تر اوسه لا يوازې د پوکڼيو او جراحي عملياتو له لارې د شنډولو دوه طريقې د نارينوو دپاره، او نورې ټولې يې د ښځو دپاره دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

أ. دخنډ یا مانعي طریقه: پدې طریقه کې د پوکڼیو، دیافراګم، د رحم د غاړې د پوښ او نورو شیانو څخه استفاده کیږي، کوم چې د ښځې او میړه د تخمو د یوځاې کیدو په لاره کې خنډ او مانعه پیښوي.

ب. هورموني طریقه: پدې طریقه کې د ګولیو یا پیچکاریو او ټومبلو په وسیله د هورمونونو د استعمال له لارې د ښځو په وجود کې د هورمونی انډول یا بیلانس په بدلون سره د امیدوارۍ مخنیوې کیږي.

ج. میخانیکی طریقه: پدې طریقه کې د رحم دننه د الاتو په ایښیدو سره په رحم کې داسی بدلونونه راځي چې د امیدوارۍ مخنیوې کوي.

د. طبیعي طریقه: د حمل د اخیستلو په ورځو یا د بارورۍ په وخت کې د کوروالې یا جنسی تماس نه د ځان ساتنې په شان تدابیر په طبیعي توګه د امیدوارۍ مخه نیسي.

ه. جراحی طریقه: پدې طریقه کې د جراحي عملیاتو په وسیله په ښځو او نارینوو کې د تخمو د انتقال ټیوبونه یا نلونه بندیږي. د امیدوارۍ دا طریقه د تل دپاره ده او د شنډوالي سبب کیږي.

و. بیړنۍ یا عاجله طریقه: لکه چې د نوم څخه یې څرګندیږی دا طریقه د امیدوارۍ د نورو طریقو د نه استعمال او یا د کار د نه کولو په صورت کې د سملاسي اغیزې دپاره استعمالیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

آیا د امیدوارۍ مخنیوي ته په اسلام کې اجازه شته؟

دانسانی ژوند د مختلفو اړخونو په هکله مسلمانان دخپلوپوښتنو دځواب دپاره د پوهې او معلوماتو درې سرچینې لري. لومړې قران، دوهم د پیغمبر (ص) وینا (حدیث) او عمل (سنت)، او دریم د اسلامي فقهاوو اجتهاد.

- په قرآن شریف کې د امیدوارۍ د مخنیوي په هکله کومه اشاره شوې نده خو د امیدوارۍ د مخنیوی مخالفین ډیر ځله د " وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَدَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْءًا كَبِيرًا " آیت ته اشاره کوي او هغه د ماشومانو د وژلو په څنګ کې د امیدوارۍ په مخنیوي بندیز ګڼي. د ولادت د پلان کولو پلویان وایي چې دا ډول تفسیر سم ندئ.
- د ګڼ شمیر احادیثو څخه داسې څرګندیږي چې پیغمبر (ص) د امیدوارۍ په مخنیوی خبر ؤ او په خاصو حالاتو کې یې تائیدول.
- داسلامي فقهې پوهان، د طبي ساینس اسلامي اداره او د شمالي امریکې اسلامي طبي ټولنه، د مور دروغتیا، ټولنیزو، اقتصادي او نورو دلایلو په ګډون دګڼو دلایلو په وجه د واده شوو جوړو لخوا د امیدوارۍ د مخنیوي د طریقو د استعمال سره موافقه لري، پدې شرط چې دښځې او میړه دواړو خوښه پکې شامله وي، استعمالیدونکې طریقې بیرته په شاتلونکې وي (د تل دپاره د عقامت سبب نشي)، او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

روغتیا ناوړه اغیزه ونلري. دوي د هغو طریقو ملاتړ نکوي، کوم چې د بې مودې ماشوم د زیان (سقط) سبب کیږي.

په ښځو او یا نارینوو کې د جراحي طریقو استعمال په انفرادي کچه د ښځې او میړه دواړو په خوښه یوائې هغه وخت د منلو وړ دئ چې:

- د امیدوارۍ له امله د ښځې روغتیا ته سخت خطر د پیښیدو امکان وي.
- د مخنیوي نورې طریقې یا کار ونکړي او یا په روغتیا ناوړه اثرات ولري.
- د ښځې، میړه او یا دواړو ارثي ( ) ناروغي جنین دډیر خطر سره مخامخ کړي.

د زیاتو معلوماتو او منابعو دپاره ولولئ:

- پاک قرآن د بنی اسرائیلو (۱۷) سورۍ ۳۱ آیت
- پاک قرآن د الانعام (۲) سورۍ ۱۵۱ آیت
- د شمالي امریکې د اسلامي طبي ټولنې د اسلامي طبي اخلاقو سند
- د طبي ساینس د اسلامي ادارې اسناد ♦

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلونينگ يا د ورته شيانو جوړول

کلونينگ چې په عربي کې انتنساخ ترجمه شوی د نن ورځې يوه گرمه اومهمه موضوع ده . دې موضوع ته هغه وخت دنړيوالو زياته پاملرنه جلب شوه کله چې په ۱۹۹۷ کال کې په سکاټلند کې د ديوې تجربې په ترڅ کې د يوې گډې (ميږې) د وجود يوې حجرې ته وده ورکړشوه او د "ډالي" (Dolly) په نامه په يوی بلې داسې گډې بدله شوه چې د فزيکی اوارثی خواصو له پلوه اصلی گډې ته ورته وه.

کلونينگ څه ته وائي؟

کلون (Clone)په اصل کې يوه يوناني کليمه ده چه د ورته يا مشابه معنی لری او کلونينگ (Cloning) هم د ورته يا مشابه شئ جوړولو ته وائی. په ژوند پوهنه يا بيالوژی کې هم کلونينگ د يوه ژوندی موجود څخه د بل ورته موجود جوړولو ته ويل کيږی. ساينس پوهان دکلون اصطلاح دهغو مختلفو اوښتونونو او بدلونونو دپاره استعمالوی په کومو کې چه د بيولوژيکی موادو کټ مټ کاپی يا ژينيتيک نقل اخيستل کيږي. د کلون اصطلاح د لومړي ځل دپاره په ۱۹۰۳ کال کې د "هربرت وبر" په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نامه یوه آلماني گیاه پیژندونکي د مکروبونو په شان هغو ژوندیو موجوداتو دپاره استعمال کړه کوم چې په غیر جنسي توگه زیږنده کوي. د یادونې وړ ده چې یو گڼ شمیر نباتات او ساده حیوانات پرته لدې چې د نسل د بقا دپاره نورو نباتاتو او حیواناتو ته اړه ولری ، له غیر جنسی لاری زیږنده کوي او خپل نسل تولیدوي.

د کلونینگ تاریخچه

له دوه زره (۲۰۰۰) کلونو راپدې خوا انسانان د پیوند کولو او قلمو له لاری د بوټو او نیالگیو په غیر جنسي تولید بوخت دي. دعصري لابراتوارونو په رامنځ ته کیدو سره په ۱۹۵۸ کال کې د "ستهیوارد " په نامه یوه ساینس پوه گازره (زردکه) درسیدلې (بالغې) واحدې حجرې څخه د هورمون لرونکو موادو په کلچر کې کلون کړه. په ۱۹۶۴ کال کې "جان گوردون" لومړنۍ حیواني حجره کلون کړه. شل کاله وروسته دهمدې طریقې څخه په استفادې سره ساینس پوهانو په سویس او امریکې کې په بریالیتوب سره موږکان کلون کړل.

د حجراتو مختلف ډولونه

د ژوندیو موجوداتو ټول حجرات د جنسی حجراتو د یوځای کیدو یا القاح شوې هگۍ د تقسیمي دو څخه منځ ته راځي. دا حجرات مخکې لدې چې د خاصو کارونو دپاره په اختصاصي بیلابیلو حجراتو یا (Somatic Cells) بدل شي، دتنې یا ریښې د حجراتو (Stem Cells) په نامه یادیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختصاصي حجرات (Somatic Cells): د وجود حجرات د نارینوو او ښځینوو د جنسي حجراتو نه پرته ټول د سوماتیکو حجراتو څخه جوړ شویدي. د سوماتیک کلیمه د یوناني کلیمې سوما نه اخیستل شوي چې د وجود یا ځان معنی ورکوي. دا حجرات د وجود د مختلفو غړو انساج جوړوي لکه د پوستکې، هډوکو، اعصابو، عضلاتو په شان انساج. کله چې تاسو خپل لاس پرې کړئ نو بیا همدا تخصصي حجرات د هغې د جوړولو او ترمیم دپاره نور ورته حجرات جوړوي.

دتنې یا ستې حجرات (Stem Cells) په ژوندیو موجوداتو کې هغه حجرات دي چې د ویشلو له لارې د ځان د نوي کولو او په مختلفو اختصاصي حجراتو د بدلیدلو قابلیت لري. د تي لرونکو ژوو د تنې حجرات دوه مهم ډولونه لري:

- دتنې جنیني حجرات (Embryonic Stem Cells) یا هغه حجرات چې د جنین د ودې په لومړنیو مرحلو کې (دالقاح شوې هګۍ څخه ۴-۵ ورځې وروسته کله چې ۵۰-۱۵۰ حجرې جوړې شوي وي)، منځ ته راځي او بیا وروسته ترې د وجود بیلابیل انساج جوړیږي. تر څه وخت دمخه د تنې جنیني حجرات، د تنې د حجراتو د حاصلولو او ترلاسه کولو یوائنۍ منبع وه. او د هغې دترلاسه کولو دپاره به جنین له منځه وړل کیده. خو تیرکال جاپاني ساینس پوهانو یوه داسې طریقه کشف کړه د کوم په مرسته چې د انسان د پوستکي دعادي حجرې څخه د تنې د جنیني حجراتو په شان کار اخیستل کیږي. ددې طریقې په رامنځ ته کیدو سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تنې د حجراتو د څیړنو په برخه کې د یوه مهم اخلاقي انتقاد دپاره د حل لاره پیدا شوه.

- د تنې لوې او بالغ حجرات چې د وجود په مختلفو برخو کې پیدا کیږي او د ویشل کیدو له لارې مړه او زیانمن شوي حجرات بیا جوړوي. پدې وروستیو وختو کې پدې برخه کې یو ستر پرمختګ په پلاستیک جراحی کې د دا ډول حجراتو نه کار اخیستل ؤ. ډاکټرانو د لومړې ځل دپاره وکړاې شو چې د وازګې یا غوړو د یوې حجرې په مرسته دیوې ښځې د سینې هغه نیمګرتیا او نقص له منځه یوسي کوم چې دیوې سرطاني غوټې د لرې کولو له امله منځ ته راغلې ؤو.

د "تنی " دحجراتو (Stem Cells) اهمیت او رول

د تنې حجرات دروغتیائي څیړنو او انسان د ودې د څرنګوالي په پلټنو کې زیات ارزښت لري. ددې حجراتو څخه د انسان دوجود دهر ډول اختصاصي حجراتو د جوړیدو دپاره کار اخیستل کیداې شي. ګڼ شمیر څیړونکي هیله لري چې یوه ورځ وکولاې شي د تنې د حجراتو په مرسته د زړه ، الزایمر او سرطان په شان ناروغیو علاج وکړي، او د ناروغه او ناقصه غړو د پیوند دپاره کار واخلي.

د کلونینګ تخنیک

په کلونینګ کې د یوې حجرې ارثي معلومات چې د هستې په جینونو کې وي، داسې حجری ته نقل کیږي چه له ارثي معلوماتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خالي شوي وي، او په نتيجه کې يوه داسې حجره منځ ته راوستل کيږي چې د ودې او کرلو وړ وي. لکه څنګه چې د هګيو حجرات د يوه نوي مکمله ژوندي موجود د جوړولو قابليت لري، همدا شان دغه حجرات چې يوشان جينونه لری، د يوه نوي، مکمله ژوندي موجود د جوړولو قابليت لرلاې شي. د "ډالي" نه مخکې ټولې ګډې به په طبيعي توګه دمور او پلار د تخمو د يوځاى کيدو نه راپيدا کيدلې، ډالي لومړنی تی لرونکی ژوې ؤو چې يواځې ديوې هستې د حجرې نه په مصنوعي توګه جوړ شو.

هسته د حجراتو د مغزو په شان وي، يوه احاطه شوې ډبه چې ديوه ژوندي موجود د جوړيدو دپاره د حجرې د اړتيا وړ ټول معلومات لري. دا معلومات د "ډي این ای" (DNA) په بڼه کې وي . دا چې مونږ يوتربله بيساري توپير لرو، له همدې امله دئ چې "ډي این ای" مو سره توپير لري.

د مصنوعي القاح سره د کلونينګ توپير

کلونينګ د مصنوعي القاح سره، په کوم کې چې د نارينه تخم په مصنوعی توګه د ښځينه هګۍ سره يوځاې کيږي، توپير لري. په کلونينګ کې د کلون شوي ژوي ارثي خواص د مور او پلار دواړو څخه د اخيستل شوو خواصو د احتمال په خلاف، کټ مټ د هغه يوه ژوی په شان وي، چې د حجرې نه يې استفاده شوي وي. د يادونې وړ ده چې په طبيعي ډول هم کلونينګ پيښيدلاې شي، مثلاً سره ورته غبرګوني . دا سره کټ مټ ورته زيږيدلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړې هغه وخت منځ ته راځي چې القاح شوې هګۍ چې د زایګوټ په نامه هم یادیږي، د جنین په دوو حجرو د تقسیمېدلو په وخت سره جلا او په دوو بیلو حجرو بدلې شي. دا حجرات بیا هریو جلا-جلا وده کوي او په دوو سره ورته غبرګونو بدلې شي.

د کلونینګ مختلف ډولونه

لکه چې دمخه ذکر شول، کلونینګ یوه عامه اصطلاح ده چې پخوا به د بیولوژیکي موادو د کاپي کولو یا نقل کولودپاره استعمالیده. کله چې په مطبوعاتو او خبرونو کې د کلونینګ په هکله مطالب خپاره کیږي نو اکثره ددوې هدف یوازې یو ډول کلونینګ وي چې هغه بیا تولیدونکی (Reproductive) کلونینګ دئ. خو د کلونینګ نور ډولونه هم شته، او د کلونینګ تکنالوژی د نورو ژوندیو موجوداتو د ارثي یا جنتیک غبرګونی د جوړولو نه پرته د نورو اهدافو دپاره هم استعمالیدای شي. دکلونینګ ځینې ډولونه په لاندې ډول دي:

أ. د "ډي این ای" DNA کلونینګ: دا ډول کلونینګ د مولیکولی کلونینګ او د جینونو دکلونینګ په نامه هم یادیږي. دا تکنالوژی د ۱۹۷۰ کلونو راهیسی موجوده او د ځانګړو موجوداتو د جینونو دخیړلو دپاره ترې په لابراتوارونو کې کار آخیستل کیږي.

ب. بیا تولیدونکی (Reproductive) کلونینګ: دا ډول تکنالوژي د هغو ژوو یا څاروو د تولیدولو د پاره استعمالیږي چې د حجراتو "ډي این ای" یې سره یو شان وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډالې په نامه ګډه د کلونينګ د همدې طريقې له لارې توليد شوه.

ج. دناروغيو د علاج دپاره کلونينګ: دا ډول کلونينګ د تحقيقاتو او څېړنو دپاره استعماليږي، په کوم کې چې د انسان د ودې او ناروغيو د علاج دپاره د "تنی" حجرات يا Stem Cell حاصليږي.

د کلونينګ په هکله دمسلمانو ډاکټرانو او اسلامی فقهی د اکادمۍ دريز

داسلامي فقهي د اکادمۍ د ۱۹۹۷ کال په مجلس کې چې د اسلامي نړۍ د مختلفو برخو د ۱۲۵ استازو په ګډون جوړ شوې ؤو د نورو موضوعاتو په ګډون دکلونينګ په موضوع هم بحث شوئ ؤو. پدې کنفرانس کې د اسلامي علماؤو، طبيبانو او فقهاؤو له نظره د کلونينګ په هکله دوه مسئلې وڅېړل شوې:

1. آيا کلونينګ سره په هغه اسلامی عقيده کې کوم شک پيداکيدای شي چې خدای (ج) د موجوداتو خالق او پيداکوونکې ګڼي؟
2. آيا کلونينګ ته اجازه ورکړ شي او که نه؟

د اسلامي فقهي اکادمۍ په کويت کې دمسلمانو ډاکټرانو اداری سره د يوه مقدماتی کنفرانس په هکله تماس ونيو او بيا يې موضوع د اکاډمۍ په مجلس کې وڅېړله. دې مجلس ته طب پوهان هم رابلل شوي ؤو، چا چې اکاډمۍ ته د کلونينګ د جريان او مفهوم په هکله معلومات ورکړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لومړۍ موضوع په هکله ټولو موافقه درلوده چې کلونینګ د موجوداتو د خلقت په هکله اسلامي عقیدي کې شک نه پیدا کوي. پاک الله د کايناتو خالق دئ، خو پدې نړۍ کې یې د علت او معلول نظام جوړکړیدئ. په ځمکه کې د تخم کرل علت دئ خو یوائې خدای (ج) د بوټي په بڼه معلول جوړوي. په همدې ډول کلونینګ یو علت دئ او یوائې د خدای (ج) په اراده معلول جوړیدای شي. لکه څنګه چې د تخم په کرلو سره څوک د بوټي خالق او جوړونکې نه ګڼل کیږي، نو دکلونینګ تخنیکر هم د پیدا شوي څاروي خالق ګڼل کیدای نشي. یوائی الله خالق دئ او خلقت د هغې په خوښه منځ ته راتلای شي.

د کلونینګ د اجازې په هکله د اکاډمۍ د غړو اکثریت د بحث نه وروسته دې نتیجې ته ورسیدل چې د انسان نه پرته د نباتاتو او حیواناتو په برخه کې د کلونینګ اجازه شته. انسان ته دکلونینګ غزونه به خورا زیاتې پیچلې او یو پر بل اغیزناکې ټولنیزې او اخلاقي ستونزې رامنځ ته کړي. له همدې امله د انسان د کلونینګ د اجازې ورکول امکان نلري.

د کلونینګ په هکله د مسلمانو ډاکترانو او فقهاوو دریځ د اجتماعی اخلاقو په دوو مهمو اصولو ولاړ ګڼلای شو:

أ. ***د تاوان او کړولو اصل***. ټول هغه ساینسی طریقې منع کوي کوم چې د افرادو او ټولنې په روحي او اخلاقي روغتیا ناوړه اغیزه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب. ***د عامه ګټو اصل***. د ناروغيو دمخنيوي او سمولو په چارو کې کلونينګ ته اجازه ورکوي خو پدې شرط چې د افرادو په نسب، کورنيو او ټولنيزو اړيکو او ارتباطاتو ويجاړونکي او ناوړه اغيزې ونلري.

منابع او مأخذونه

د ساينس دايرت المعارف، دوهم ټوک

د اسلامي فقهې د اکاډمۍ د ۹۷ مجلس اسناد

Human Genome Project at www.ornl.gov/sci/techresources/Human_Genome/home. html sited January 2008.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه منابع چې ددې رسالې په تحقيق کې ترې استفاده شوېده:

- د اسلامي فقهي د اکاډمۍ اسناد اود ۹۷ مجلس پريکړې
- د روغتيايي ساينس د اسلامی ادارې دخاص يوولسم سيمينار اسناد
- د اسلامي کانفرانس د ادارې اسناد
- د شمالي امريکې د اسلامي طبي ټولنې اسناد او پريکړې
- د شمالي امريکې د اسلامي طبي ټولنې د اسلامي طبي اخلاقو سند
- د طبي ساينس د اسلامي ادارې اسناد
- د طبي فقهې د اتم سيمينارپريکړې
- دساينس دايرت المعارف، دوهم ټوک
- فتاوي معاصر، فضل غني مجددي
- قرآن کريم
- Human Genome Project at www.ornl.gov/sci/techresources/Human_Genome/home. html cited January 2008.
- Brain Death in Islamic Jurisprudence, Dr. Abdulaziz Sachedina, University of Virginia
- Resolution of the Council of Islamic Jurisprudence on Resuscitation Apparatus Decision No. (5) D 3/07/86

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

Current Health Concerns In the Lights of Islamic Jurisprudence

Dr. Abdul Rahman Zamani

January 2008

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library